

POSTANOWIENIE

Dnia 5 czerwca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z wniosku S. w W.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w W.

z udziałem zainteresowanych M. S. , P. T. , A. R. , S. Z. , H. R. , M. K.

o podleganie ubezpieczeniom społecznym i wysokość podstawy wymiaru składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 5 czerwca 2020 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 26 października 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od S. w W. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w W. 240 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z 26 października 2018 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w W. z 20 października 2016 r. w ten sposób, że oddalił odwołania skarżące S. w W. od decyzji pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w W. z 8 kwietnia 2015 r., stwierdzających że M. S., P. T., A. R., S. Z., H. R. i M. K. podlegają ubezpieczeniom społecznym w wskazanych okresach jako zleceniobiorcy a nie wykonawcy umów o dzieło. Stwierdził, że wykonywanie przez ubezpieczonych spornych umów było ciągiem określonych czynności starannego działania zmierzających do osiągnięcia skutku w postaci

prowadzenia wykładów (zajęć dydaktycznych) na uzgodniony temat. Były to umowy o świadczenia usług nieuregulowane innymi przepisami, do których stosuje się odpowiednio przepisy o zleceniu (art. 750 k.c.).

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano na potrzebę wykładni przepisu prawa – art. 5 k.c. w związku z art. 86 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych jako budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności interpretacyjne w praktycznym ich stosowaniu oraz art. 6 k.c. w związku z art. 627 k.c. i art. 278 § 1 k.c. Definicja umowy o dzieło nieustannie rodzi poważne wątpliwości interpretacyjne na gruncie konkretnych okoliczności. Dalszego wyjaśnienia wymagają elementy istotne przy umowach na realizację wykładu. Umowa ma na celu przekazanie wiedzy, która jest specjalistyczna, fachowa i niebędąca ogólnie dostępną. Przekazanie tej wiedzy powierzane jest osobom, które taką wiedzę posiadają a dodatkowo mają ją przekazać osobom, które posiadają wykształcenie specjalistyczne w tym min. wykształcenie zdobyte w stopniu magistra. Wykłady te stanowią dla tych osób źródło informacji na poziomie wyższym od informacji uzyskanych w ramach studiów magisterskich. Wykłady te są dedykowane fachowcom w swojej dziedzinie – lub doktorantom, a więc osobom, które mają zdobyć kolejny – wyższy stopień naukowy. W kontekście powyższego nasuwają się pytania:

- Czy biorąc pod uwagę panujące dotąd zwyczaje i przyjętą powszechnie praktykę zawierania umów na przygotowanie i realizację wykładu, w świetle art. 5 k.c. w zw. z art. 86 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, możliwa jest po pięciu, sześciu latach od dnia zakończenia realizacji umowy, zmiana przez zakład ubezpieczeń jej rodzaju?

- Czy określenie jakiego rodzaju powinny to być umowy, których przedmiotem była specjalistyczna wiedza, może nastąpić bez wiedzy specjalisty biegłego w tym zakresie, biorąc pod uwagę, że wiedza przedstawiana na wykładzie dotyczyła osób z wykształceniem wyższym posiadających tytuł licencjata bądź magistra w zakresie inżynierii i nie dotyczyła wiedzy powszechnie znanej na poziomie ogólnodostępnym?

- Czy ocena rodzaju umowy i jej rezultatów z zakresu wiedzy zdobywanej na studiach podyplomowych bądź doktoranckich może być dokonywana przez organy

ubezpieczeń społecznych bez posłużenia się wiedzą biegłych specjalistów w tym zakresie?

- Czy w kontekście art. 6 k.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. w zakresie, w jakim organ ubezpieczeń społecznych zakwestionował płatnikowi składek rodzaj zawartej przez niego umowy, której przedmiotem było: „Zarządzanie finansami jednostki organizacyjnej gminy i powiatu”; „System finansowy w UE i jego główne elementy”; „Przesłanki ważności czynności prawnych oraz przeprowadzenie 6 godzin zajęć”; „Rodzaje praw majątkowych”; „Ograniczone prawa rzeczowe”; „Public relations w administracji”; „Zagadnienia dotyczące ustawy o swobodzie działalności gospodarczej”; „Część ogólna prawa cywilnego”; „Źródła informacji o nieruchomościach”; „Procedury w obrocie nieruchomościami”; „Eksploracja nieruchomości”; „Podstawy marketingu i psychologii przeprowadzenie wykładów z przedstawionego zakresu”; „Krajobraz kulturowy Polski”; „Komponowanie, zakładanie i utrzymywanie grobów i zieleni na cmentarzach”; „Komponowanie, zakładanie i utrzymywanie pionowych form ogrodowych”; „Ład architektoniczny w krajobrazie regionu [...], opracowanie programu” i organ ten nie przeprowadził żadnego dowodu w sprawie, w tym nie powołał biegłych z tych specjalności, mógł wywodzić skutki prawne ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego w postaci zmiany rodzaju umowy?

Istotnym zagadnieniem występującym w sprawie jest także to, czy zgodnie z art. 6 k.c. w związku z art. 627 k.c. i art. 278 § 1 k.p.c. organy rentowe mogą kwestionować podstawę i rodzaj zawartej umowy, gdy strony umowy umawiają się na rezultat, który jest wynikiem specjalistycznej wiedzy, doświadczenia, umiejętności i znajomości przedmiotu. W toku całego postępowania organ rentowy wywodził bowiem skutki prawne z faktu podważania rodzaju zawartych umów bez wskazania, na czym są oparte wątpliwości i w jaki sposób zweryfikował rezultat zawartych umów.

Pozwany wniósł o nieprzyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i zasądzenie kosztów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie przedstawia zasadnej podstawy przedsądu i dlatego nie został uwzględniony.

W pierwszej kolejności wskazuje na potrzebę „*wykładni przepisu prawa*”. Można zatem przyjąć, że skarżąca ma na uwadze podstawę przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. Jednak wówczas w centrum zainteresowania tej podstawy jest tylko sam przepis ze względu na kwalifikowaną potrzebę jego wykładni, wynikającą z poważnych wątpliwości lub rozbieżności w orzecznictwie. Podkreśla się to, gdyż skarżąca potrzebę wykładni odnosi jednocześnie do kilku przepisów, co przeważnie wykracza poza podstawę przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., gdyż wówczas chodzi o stosowanie prawa w sprawie objętej skargą. Odpowiadać to może szczególnej podstawie przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., która jako jedyna podstawa ma na uwadze indywidualny interes skarżącej w przyjęciu jej skargi do rozpoznania. Skarżąca jednak nie odwołuje się do tej podstawy przedsądu. Natomiast podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. nie można redukować do zwykłej wykładni, której można wymagać od jurysty. Wskazane we wniosku przepisy nie są nowe w systemie prawa, mają już swoje orzecznictwo i opracowania w doktrynie (art. 6 k.c., art. 627 k.c., art. 287 § 1 k.p.c.). Umowa o dzieło może rodzić wątpliwości interpretacyjne, jednak sama regulacja z art. 627 k.c. mogłaby być podstawą przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., gdy istniało rozbieżne orzecznictwo, a tego nie stwierdza się (w przeciwnym razie Sąd Najwyższy niejako z urzędu podjąłby uchwałę w składzie powiększonym dla ujednolicenia orzecznictwa) i skarżąca we wniosku takiej sprzeczności nie wykazuje. Umowa o dzieło (art. 627 k.c.) i umowa o świadczenie usług (art. 750 k.c.) nie mają wspólnego zakresu, są to wszak odrębne zobowiązania. Wykładnia przepisów wyostrza się wobec różnych stanów faktycznych. Nie oznacza to rozbieżności w orzecznictwie, gdy rozstrzygnięcia sądowe mieszczą się w granicach uprawnionej wykładni i stosowania prawa. W przypadku sporu nie decyduje nazwa umowy, lecz treść przyjętego i realizowanego zobowiązania. Wolność umów (art. 353¹ k.c.) nie jest nieograniczona, bo treść lub cel stosunku prawnego nie może sprzeciwiać się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Organ rentowy może zakwestionować podaną przez płatnika podstawę prawną zatrudnienia (art. 86 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Przedmiotem

wykładni w aspekcie podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. nie może być też przepis oparty na klauzulach generalnych – art. 5 k.c., albowiem ze względu na swoją funkcję w systemie prawa nie podlegają wiążącej wykładni (egzemplifikacji przypadków). Wykładnia i stosowanie klauzul generalnych (prawa) należy w pierwszej kolejności do Sądów powszechnych. Wiążąca wykładnia przez Sąd Najwyższy przepisu opartego na klauzulach generalnych byłaby więc nieuprawniona, gdyż ograniczałaby suwerenne prawo sądów do stosowania takich regulacji. Czym innym jest kontrola orzekania, jednak odbywa się w konkretnej sprawie i na etapie przedsądu może składać się na podstawę z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. do której skarżąca nie odwołuje się.

W tym miejscu nie można nie zauważyć, że Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia do rozpoznania kilku skarg kasacyjnych skarżącej, dotyczących takich samych przedmiotów spraw, w których wnioski oparte były na bardzo podobnej (a nawet tożsamej) treści (postanowienia z 21 stycznia 2020 r., II UK 348/18; z 8 stycznia 2020 r., II UK 376/18; z 6 listopada 2019 r., II UK 350/18; z 20 sierpnia 2019 r., II UK 307/18; z 13 czerwca 2019 r., II UK 286/18; z 17 kwietnia 2019 r., II UK 123/18 i II UK 12/18; z 14 marca 2019 r., II UK 73/18). Ujmując syntetycznie to w negatywnej ocenie wniosków Sąd Najwyższy wskazał, że problem kwalifikacji umów, których przedmiotem jest przygotowanie materiałów dydaktycznych na określony temat oraz ich prezentacja słuchaczom - w płaszczyźnie skutków, jakie te umowy wywołują na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych - był wielokrotnie przedmiotem analizy orzeczniczej. Umowa o dzieło, której przedmiotem jest wygłoszenie wykładu, nie rodzi obowiązku ubezpieczeń społecznych pod warunkiem, że wykład posiada cechy utworu, a takim właściwością odpowiada tylko wykład naukowy (cykl wykładów) o charakterze niestandardowym, niepowtarzalnym, wypełniający kryteria twórczego i indywidualnego dzieła naukowego. Tak więc chociaż wygłoszenie wykładu stanowi - co do zasady - przejaw działalności twórczej o charakterze indywidualnym i może być przedmiotem umowy o dzieło, to jednak o takiej kwalifikacji decydują każdorazowo kryteria dodatkowe, ściśle uzależnione od ustaleń faktycznych. Z kolei, poczynienie takich ustaleń jest konieczne choćby dlatego, że przeprowadzenie wykładów

autorskich może być także elementem realizacji umowy o świadczenie usług, a nawet umowy o pracę.

Z kolei ocena braku biegłego w sprawie również nie składa się na podstawę przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. ani z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., gdyż kwestia ta zależy od sądu (art. 278 § 1 k.p.c.). Może być zatem kontrolowana w indywidualanej sprawie w ramach zarzutów procesowej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.). Nie każde też naruszenie przepisu postępowania decyduje o zasadności skargi kasacyjnej, skoro znaczenie ma dopiero uchybienie, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (art. 398¹⁴ k.p.c. w związku z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.). O wyniku sprawy decyduje prawo materialne, gdyż to ono wyznacza jakie postępowanie dowodowe jest konieczne dla dostatecznego wyjaśnienia spornych okoliczności oraz czy przedmiotem dowodu były fakty mające dla rozstrzygnięcia sporu istotne znaczenie. W tej sprawie Sąd powszechny mógł uznać sprawę za dostatecznie wyjaśnioną do rozstrzygnięcia bez prowadzenia dowodu z opinii biegłego. Skarżąca nie zarzuca naruszenia art. 217 § 3 k.p.c. Ocena ta wykracza ponad potrzebę argumentacji, gdyż odnosi się do sprawy objętej skargą w sytuacji, gdy – jak już wskazano – wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania nie odwołuje się do podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Niemniej w aspekcie roli i potrzeby biegłego zasadnie wypowiedział się w podobnej sprawie Sąd Najwyższy w postanowieniu z 20 sierpnia 2019 r., II UK 307/18. Kwalifikacja prawna umowy jako umowy o dzieło bądź umowy o świadczenie usług nie wymaga wiadomości specjalnych z tej dziedziny wiedzy, której dotyczy wykład, bowiem o kwalifikacji umów cywilnych decydują przepisy prawa (ich wykładnia zastrzeżona do kompetencji orzekającego sądu), których prawidłowość zastosowania zależy od ustaleń faktycznych dotyczących konkretnego przypadku. Z kolei pojęcie „wiadomości specjalne” z art. 278 § 1 k.p.c. nie obejmuje wiedzy dotyczącej treści obowiązującego prawa i reguł jego tłumaczenia. Nie jest bowiem rolą biegłego rozstrzyganie zagadnień prawnych, a jedynie naświetlenie wyjaśnianych okoliczności z punktu widzenia wiadomości specjalnych, przy uwzględnieniu zebranego i udostępnionego mu materiału sprawy.

Z tych motywów odmówiono przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

O kosztów postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c. oraz § 9 ust. 2 w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.